

N.V. DUPAK. FOREIGN EXPERIENCE IN IMPROVING THE CONCEPTS OF DEVELOPING STANDARDS FOR VOCATIONAL EDUCATION

The summary. The global problems of the 21st century, the rapid development of information and communication technologies, the task of training production personnel for various sectors of industry, agriculture and services require a theoretical and methodological justification for a new concept for the development of vocational education and training. Comparative analysis of the concepts of the development of the standards of vocational education of foreign countries allows us to single out the general and particular in the approaches to standardization that has emerged in accordance with the needs of the labor market.

Key words: professional education, standardization, continuing education, qualifications, educational standard.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Ю.В. Пелех.

Одержано редакцією 01.03.2017 р.

УДК: 378.4

Г.В. СТАЛОВЕРОВА

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД АВТОНОМІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Резюме. Розглядаються історичні, духовно-культурні чинники виникнення перших західноєвропейських університетів. Виявлено і проаналізовано досягнення і ключові проблеми автономізації університетів. Досліджено запропоновані різними країнами шляхи подолання труднощів на цьому шляху. З'ясовано, що університетська автономія – складова громадянського суспільства.

Ключові слова: автономія, Болонський процес, Велика Хартія Університетів, європейські університети.

Говорити про європейський досвід автономії університетів можна дуже багато, оскільки це питання обговорюється і вирішується з перемінним успіхом роками, якщо не століттями. Автономія є одним із трьох основоположних принципів діяльності європейських університетів, що закріплено вже 388-ма підписами ректорів вищих навчальних закладів під Великою Хартією Університетів [1], 14 із яких – українські. Чи всі вони розуміють поняття автономії однаково? Звичайно, ні. Розуміння самого поняття автономії, її широти, способів діяльності в умовах автономії є різним залежно від країни, історичних передумов, традицій і культури в самих університетах, форм власності, загальної ситуації в країні.

Мета статті. Тема автономії широко дискутується в Європі і, в зв'язку зі створенням спільного простору європейської вищої освіти (Болонським процесом), набула особливого значення. З одного боку, є намагання створити певні стандарти, спільні для всіх університетів з усіх країн, а з іншого, необхідно зберегти і навіть підсилити в багатьох країнах статус автономії університетів. Навряд чи можна досягнути спільної думки, однакового розуміння автономії. Це створює і складнощі, але є і позитивним, так само, як залишатиметься різниця між культурами, історичним розвитком країн, формами власності університетів. Тому і для наших українських університетів важливо сьогодні, проаналізувавши досвід, помилки і розуміння інших країн, вирішувати самостійно, якою є наша мета, яким є наше бачення майбутнього університетів і їхньої автономії, а досвід, який ми можемо порівнювати, аналізувати і використовувати, є величезним.

Перший західноєвропейський університет з'являється в кінці XI століття в Болоньї (Італія). Першим законодавчим актом щодо Болонського університету стала в 1158 р. хартія імператора Фрідріха Першого. Основою університету стали студенти, які з'їхалися з різних країн для вивчення юриспруденції. Особливо багато студентів приїжджало з Німеччини. У XII ст. студенти Болонського університету гуртувалися в земляцтва або земства. У XIII столітті земства злилися у дві корпорації – "цитрамонтанів" (студентів-італійців) і "ультрамонтанів" (іноземців). Кожна корпорація щорічно обирала з числа студентів свого ректора. Назва керівника студентської корпорації походить від латинського гестог – начальник цеху. При ректорах формувалася рада виборних – представників земств. Професори Болонського університету вибиралися на певний термін, платню отримували за договорами. У договорі вони, зокрема, зобов'язувалися не викладати в інших навчальних закладах. Тривалий час навчання проходило в помешканнях самих лекторів, згодом почали орендувати приміщення. Особливістю цього університету була юридична спрямованість, провідними предметами викладання були класичне римське й більш сучасне канонічне право. Тільки в XIV ст. тут з'явилися факультети філософії, медицини й теології. Втім, чіткого розмежування між факультетами тоді не існувало; як не розмежовували викладачів і студентів; бувало, викладач одного факультету водночас був студентом іншого. Болонський університет набув величезної популярності. У XIII ст. загальна кількість його студентів доходила до 10 тисяч осіб.

Другим західноєвропейським університетом став Оксфордський (Англія). Роком його заснування вважається 1168-й. Спочатку під університетом тут розумілася сукупність будинків – "коледжів" – у яких мешкали студенти. Лекції читалися в помешканнях лекторів. Набір факультетів у Оксфорді був класичним: мистецький, богословський, медичний, юридичний. Цей університет відіграв вирішальну роль у формуванні англійської науки, адже він, на відміну від, скажімо, "всезагальної студії" в Парижі, яка була центром богословської схоластики й тому перебувала під пильним контролем католицької церкви, знаходився на периферії католицького світу. Тому в ньому не існувало істотних перепон для розвитку природничонаукових ідей і навіть досліджень.

Протягом першої половини XIII ст. з'являються університети у Вінченці, Падуї, Неаполі (Італія), Кембриджі (Англія), Парижі (Франція), Сієні, Саламанці (Іспанія) [2; 3; 4, 272-273]. У цьому ж столітті склалася традиція, за якою

право на відкриття університету надавали папа, імператор або король. Почасти через це фактичне заснування вищого навчального закладу й набуття ним офіційного статусу університету часто не збігалося в часі. Так, Кембриджський університет отримав цей статус у 1318 р., хоча навчальний заклад – його попередник – працював із 1209 р.

Вже перші західноєвропейські університети у стосунках із церковною та державною й місцевою владами досить швидко набули істотних привілеїв і внутрішньої автономії. Цьому сприяла, в першу чергу, діяльність самих університетів, спрямована на досягнення організаційної та академічної свободи. Адже в університетах панував культ знання. Причому, окрім *lectio* (лекцій), важливою складовою навчального процесу тут були диспути, дискусії, обговорення. Завдяки останнім викладачі й студенти вдосконалювали логічні прийоми й мистецтво аргументації, вчилися відстоювати власні теоретичні позиції, спростовувати позиції опонентів. Видатними диспутантами стали, наприклад, француз Петро Абеляр, італієць Джордано Бруно. Предметом диспутів ставали дивні сьгодні, але традиційні для того часу, відірвані від реального життя релігійно-схоластичні "проблеми", наприклад: "як слід охрестити монстра з двома головами – як одну чи як дві особи?" [5, 248]. Учасники диспутів обговорювали також власні позиції, власні ідеї, що виходили за межі усталеного й канонізованого. Крім того, в університетах працювали магістри-дослідники, без обов'язків викладати, вони були покликані розвивати "науки". Провідні вчені західноєвропейського Середньовіччя й Відродження – Р. Гроссетест, Р. Бекон, В. Оккам, а також Микола Орем, Микола Копернік, Теофраст фон Гогенгейм (Парацельс), Андреас Везалій, Франсуа Вієт, Галілео Галілей, Йоган Кеплер – бодай недовго чи неофіційно працювали в університетах магістрами-дослідниками. Нарешті, в університетах встановлювалися демократичні норми; багато в чому студенти мали більшу вагу і вплив, ніж у наш час. Так, у Болоньї студентські корпорації не лише обирали ректорів і ради, а й мали вирішальне слово при укладанні договорів із викладачами. Студенти могли оштрафувати лектора, якщо він не дотримувався оголошеного ним лекційного курсу, уникав пояснень складних місць при викладі матеріалу, починав лекцію зі значним запізненням. У разі студентського бойкоту лектор ставав безробітним. Зазначені "вольності" пояснюються тим, що студенти, як правило, походили з небідних родин і особисто платили лектору. Лише у 1350 р. лектори вперше отримали заробітну плату від міста Болоньї.

Автономізації університетів сприяло ще й те, що студенти прибували на навчання з різних, часто досить віддалених регіонів, і не могли безболісно інтегруватися у місцеве життя. Відчуження, протистояння й навіть бійки між місцевим населенням і студентами були звичним явищем. За таких обставин боротьба за зміцнення власних прав була справою честі всього персоналу університетів. Поворотним рубежем у такій боротьбі стала в 1231 році папська булла ("Піддані наук" чи "Віддані наукам") [5, 247]. Вона узаконила й розвинула низку фактично вже існуючих університетських прав, обов'язків та правил, а саме: університети мали самостійно розробляти власні статuti, навчальні плани, екзаменаційні вимоги, їм надавалося право вибору змісту й форм навчання. Одночасно прирівнювались одне до одного свідчення різних університетів про складання екзаменів. Ця булла стала законом: адже за умов тодішньої феодалної роздрібненості папство перебрало на себе функції найефективнішого об'єднуючого центру і ніщо істотне не вислизало з його уваги, слова "Рим сказав" мали магічну силу й означали: справа вирішена.

У XVI й XVII століттях у Західній Європі надзвичайно зростає авторитет науки. Вона набуває статусу соціального інституту. У 1660 році засновується Лондонське королівське товариство природознавців – зародок майбутньої академії наук. Через два роки це товариство узаконюється хартією англійського короля. У 1665 році виходять у світ перші періодичні наукові видання: "Філософські протоколи" Лондонського королівського товариства природознавців і "Газета вчених" у Парижі. У 1666 році організується Паризька академія наук. У цей період окреслюються ідеали науковості – уявлення про досконалі властивості науки, про те, якою вона має бути, – що залишаються такими й сьогодні. Це істинність, обґрунтованість, автономність. Під істинністю розуміються як фактуальна (відповідність знання дійсності), так і нормативна (націленість пізнання на істину) характеристики. Обґрунтованість вимагає доведеності висновків (а не прийняття їх "на віру"), відповідності висновків принципу достатньої внутрішньонаукової (а не позанаукової) підстави. Автономність науки виступає, можна сказати, гарантом і її істинності, і її обґрунтованості.

Автономним наукове співтовариство стає тоді, коли має змогу самостійно визначати, по-перше, власні ідеали, цінності та цілі, по-друге, напрями, тематику й проблематику своїх досліджень. Не випадково автономність стає одним із наріжних установчих принципів Лондонського королівського товариства природознавців. У статуті товариства, розробленому Робертом Бойлем і Робертом Гуком, вказується, що метою товариства є вдосконалення знання за допомогою експериментів, без втручання у богослов'я, мораль, політику тощо [5, 269-270]. Мовляв, ми в ці сфери не втручатимемось, і вони в наші справи хай не втручаються. Кількавікова традиція автономних університетів стала однією з істотних передумов західноєвропейської розвиненої науки.

Зі слів Ректора одного з найстаріших університетів Італії, університету м. Сьєни: «Університетська автономія в Конституції (Італії) є однією з автономій, яка визначає саму (Італійську) Республіку. Це є цінна перемога принципового характеру, і є нею ще й тому, що дає можливість кожному Університету проявляти себе в діях, які відповідають власним традиціям, власним особливим науковим прагненням і територіальним особливостям, які підштовхують до різноманітних ідей розвитку» [6, 7]. Автономія університетів гарантується Конституцією країни, а, отже, будь-який виступ за обмеження автономії може сприйматись як виступ проти Конституції [6, 8].

У Великобританії університети є автономними організаціями, створюваними відповідно до королівської хартії або парламентським актом. Фінансові питання вирішуються за участю представників широкої громадськості. Однак безпосередню відповідальність за фінансову діяльність ВНЗ несе його скарбник. Маючи досить високий ступінь автономії й вирішуючи самостійно велике коло питань, включаючи розподіл фінансових засобів, ці університети у той же час обмежені в прийнятті ряду рішень. Їх власні плани повинні враховувати національні потреби і можливості.

Бельгія – країна, де іноді може здатися, що університети є сильнішими за уряд, адже в XX ст. відставки міністрів освіти чи цілого уряду відбувалися через неприйняття їхньої політики університетами.

Це приклади країн, де автономія університетів є історичним надбанням, де саме поняття є цікавим для дослідження, але нам важко зрозуміти, як ми можемо їх використати для впровадження власної автономії, тому перейду до реальних прикладів запровадження автономії в університетах, із усіма помилками і досягненнями.

Португалія – в 1976 році принцип автономії університетів був записаним до Конституції країни. Ст. 76 говорить: «Університети є автономними у визначенні власних правил і мають наукову, освітню, адміністративну і фінансову автономію, відповідно законодавства, та без упередження до відповідної оцінки якості освіти» [7]. Протягом 14 років автономія була досить декларативною і перебувала на етапі розвитку. В 1990 році принцип автономії був підтверджений законодавчими актами про вищу освіту, в яких були реально визначені засади автономії, державні університети отримали фінансову та адміністративну автономію, а також право самостійно впроваджувати власні навчальні програми, в той час як політехнічні і приватні університети повинні були затверджувати свої програми в Міністерстві освіти. Це викликало незадоволення останніх, підсилене ще й тим, що затвердження програм могло тривати роками. На жаль, в результаті боротьби в 2000 році і державні університети загубили автономію у визначенні навчальних програм. Відсутність чіткого розуміння розподілу обов'язків між державою і університетами протягом багатьох років, спроби контролювати лише академічні програми, але невміння міністерства визначити пріоритетні галузі в освіті, а також тенденцію змін у кількості студентів призвели до кризи на початку цього тисячоліття: держава передбачала зростання кількості студентів, а та зменшилася через демографічну ситуацію. Оскільки університети мали стратегії зростання, конкуренція між університетами за студентів збільшилася, що призвело до закриття слабших; був загублений баланс між потребами в спеціалістах на ринку праці і дипломованими спеціалістами – не було забезпечено потребу в деяких галузях, а, з іншого боку, підготовлені спеціалісти, яких ринок не потребував. (Наприклад, приватні університети зосередилися на спеціальностях, що вимагають менших затрат і дають досить гарантований дохід за короткий час, а в результаті країна отримала надлишок таких спеціалістів). В результаті, для вирішення проблеми, з приходом нового уряду в 2002 році розпочато публічне обговорення майбутнього вищої освіти і університетської автономії.

Португалія запровадила дуже цікаву і практичну систему управління науковими розробками з державним фінансуванням і, в той же час, без прямого втручання держави. Цю систему вивчають зараз інші європейські країни. Є затверджений бюджет фінансування науки. Яким чином його розподілити? Щорічно запрошуються до Португалії групи експертів з інших країн для оцінки всіх університетів і наукових центрів країни. За певною розробленою шкалою оцінки експерти виставляють бали за діяльність кожного з університетів за попередній рік. Залежно від кількості набраних балів визначається обсяг фінансування на наступний рік.

Спробуємо наблизитися до нас, як у географічному, так і в ситуаційному плані. Румунія ввійшла у 1989 рік втікачкою з соціалістичного блоку із системою освіти, дещо схожою на нашу, хоч і з коротшим періодом впливу соціалізму на країну. Але впливом достатнім, щоб в деяких елементах боротьби за автономію ми вбачали спільність із Україною. В 1989 було проголошено напрямком на розвиток автономії в університетах, і в 1991 році це було затверджено в Конституції. До 2001 року університети отримали право власності і право розпоряджатися землею і приміщеннями, право вибору управлінських органів і реальні права самостійної діяльності, причому ця автономія сягнула всіх рівнів – факультетів і кафедр. Університети отримали право самостійного визначення правил набору студентів без будь-якого втручання міністерства. В той же час університети отримували фінансування на навчання певної кількості студентів за тим, що ми називаємо державним замовленням. З'явилася можливість запрошувати тих викладачів, які університету були потрібні, і на період, який визначав університет, запрошувати професорів з Phd із закордону на постійній основі.

Запровадження навчальних програм і видача дипломів є в компетенції університетів, з фінансовим заохоченням напрямків, які відповідають пріоритетам країни і ЄС. Університети заохочувалися створювати Centres of excellence – центри якісних переваг, які отримують найкраще фінансування на конкурентній основі. Був скасований принцип «ВАКУ» – тепер створення комісій з захисту Phd перебуває у компетенції університету.

Фінансування освітньої діяльності відбувається залежно від кількості бюджетних місць (контрактне навчання і доходи від нього віддані в повне розпорядження університетів). Наукове фінансування проектів відбувається на конкурентній основі.

Але запровадження автономії не є простим. Як воно не є простим і для наших університетів: навіть позитивні зміни, коли вони є кардинальними, болючі, а коли мету треба віднаходити в процесі змін, то вони є ще складнішими. Уряд Румунії у 2001 році спробував повернути процес назад – починаючи із скасування фінансової автономії і аж до призначення ректорів міністерством. Але за 12 років занадто багато було зроблено і були отримані відчутні позитивні результати, щоб можна було це зупинити.

Є приклади з країн Західної Європи, таких як Франція чи Німеччина, де роль держави та її вплив на університети є досить великими. Але і в країнах із сильною роллю держави в управлінні вищою освітою відбуваються дискусії щодо автономії і зміни в державній політиці. Так, Австрія рік тому запровадила новий принцип розподілу прав і відповідальності міністерства освіти і університетів. Тепер міністерство не визначає, на якій машині їздити ректору і як часто міняти в ній мастило. Воно робить дослідження ринку спеціальностей і фахівців, які потрібні зараз і будуть потрібні країні в майбутньому, замовляє та фінансує підготовку таких спеціалістів. При цьому університет бере на себе відповідальність за спосіб підготовки, за розробку потрібних програм і курсів. Міністерство не може сказати, що такого курсу немає в затвердженому переліку міністерства.

Ще рано говорити про результати, але, хоча деякі австрійські університети з побоюванням дивляться на збільшення відповідальності і обсягу роботи, до яких призводить автономія, німецькі університети вже виявляють зацікавленість у таких змінах. Як бачимо, досвід величезний. Не стверджуючи однозначно, що треба слідувати якійсь моделі (між іншим, узгодженої, або визнаної за «найкращу», не існує), але подивитись, які помилки краще не

повторювати, і таким чином зберегти зусилля, кошти і час, можна. Разом із тим, можна виділити основні елементи поняття автономії, в кожному з яких, використовуючи баланс прав і відповідальності між державою і університетами, можна спробувати визначити формулу успіху: 1. наукова автономія; 2. освітня автономія; 3. адміністративна автономія; 4. фінансова автономія.

Адміністративна автономія – демократизація управління, і демократизація не лише в переданні ректору прав на керівництво, а залучення до управління колективу університету, викладачів і студентів. Кожен вирішує певні питання на своєму рівні і відповідає за них. Навіть до визначення важливих стратегічних питань має залучатися колектив. Не повинно бути ставлення: «Стратегія – це моє, і більше ніхто не повинен це робити, крім мене».

Наукова автономія. Коротко хотілося б наголосити на різниці між нашою ситуацією і становищем університетів Західної Європи в питанні балансу між викладанням і наукою. У нас нагальним є питання про фактичне запровадження науки, яка в радянські часи була відокремлена від університетів і творилася в Академії Наук, в університети. В Європі, через історичну концентрацію зусиль саме на науці, викладання опинилося на другому плані, що викликало проблеми якості випускників і оцінки студентами викладачів. Тому там зараз постає завдання, як покращити рівень викладання і застосування одержаних знань, щоб випускник університету не повинен був перевчатися з теоретика на практика на робочому місці.

Результати соціологічних опитувань, проведених за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» групою соціологічного моніторингу проекту «Університетська автономія – складова громадянського суспільства».

Таблиця 1.

**Розподіл відповідей на питання:
«Наскільки важливим, на Ваш погляд, для розвитку університетської автономії є нижче перераховані
можливості?», подано об'єднані альтернативи «Дуже важливо» та «Швидше важливо», %**

	ЕКСПЕРТИ		ВИКЛАДАЧІ		СТУДЕНТИ	
	2006 р.	2016 р.	2006 р.	2016 р.	2006 р.	2016 р.
Навчання студентів за індивідуальними програмами	70	69	55	60	68	69
Вибір студентами курсів для навчання на інших факультетах	72	70	59	65	78	80
Обмін студентами та викладачами з іншими навчальними закладами інших країн	88	85	84	84	80	80
Вивчення певних дисциплін в європейських університетах та їх перезарахування в Україні	78	80	73	72	76	73
Запровадження системи письмових екзаменів та заліків	56	56	46	46	44	48
Запровадження кредитно-модульної системи навчання та оцінювання	46	46	37	43	36	32
Створення програми підготовки магістрів та бакалаврів, сумісно з європейською програмою навчання	71	71	67	63	72	66
Збільшення питомої ваги предметів за вибором студентів	51	55	46	50	74	78
Систематичне оцінювання студентами якості викладання	64	68	63	63	77	69

Масив: усі опитані (експерти 2006 р. n=286; 2016 р. n=231; викладачі 2006 р. n=844; 2016 р. n=584; студенти 2006 р. n=1605; 2016 р. n=1090).

Дуже важливо пам'ятати про те, що автономія це не лише наше право і майбутнє благо. Це також зростання відповідальності університету і кожного його співробітника перед суспільством у цілому.

Насамкінець. Наша стартова позиція – вихід із ситуації майже повної відсутності автономії. Порівняно із західними університетами, де автономія набувалася століттями, – це і складність, бо ми не маємо досвіду. З іншого боку, така ситуація є нашою перевагою – починаючи практично з нічого, ми маємо свіжий погляд на завдання, маємо більше можливостей визначити своє власне бачення автономії, знайти практичні, оригінальні рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонський університет. Велика хартія університетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.magna.charta.org/home.html>. – Назва з екрану.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – Житомир: ЖІТІ, 2002. – 568 с.
3. Конституція Португальської республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parlamento.pt/ingles/cons-leg/index.html>. – Назва з екрану.
4. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. – Львів: Світ, 1994. – 496 с.
5. Педагогическая энциклопедия. – М: Советская энциклопедия, 1964. – Т. 3. – 766 с.
6. Скирбекк Г. История философии / Г. Скирбекк, Н. Гилье. – М.: Владос, 2000. – 799 с.
7. Cased Studies: Academic Freedom and University Institutional responsibility in Portugal. – Bologna: Bologna University Press, 2006. – 71 p.

А.В. СТАЛОВЕРОВА. ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ АВТОНОМИЗАЦИИ УНИВЕРСИТЕТОВ: УРОКИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Резюме. Рассматриваются исторические, духовно-культурные факторы возникновения первых западноевропейских университетов. Выявлены и проанализированы достижения и ключевые проблемы автономизации университетов. Исследованы предложенные различными странами пути преодоления трудностей на этом пути. Выяснено, что университетская автономия – составная часть гражданского общества.

Ключевые слова: автономия, Болонский процесс, Большая Хартия Университетов, европейские университеты.

A.V. STALOVIEROVA. EUROPIAN EXPERIENCE OF UNIVERSITY AUTONOMY AND LESSON'S FOR UKRAINE

The summary. Historical, cultural factors of the foundation of the first West European Universities are considered. The role of Universities in the science formation is defined. Found out and analyzed achievement and key problems in this sphere. The university autonomy it's a part of human society.

Key words: autonomy, European Universities, Bologna process, the Big Charter of Universities.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф., дійсний член АНВШ України А.С. Дем'янчук.

Одержано редакцією 06.04.2017 р.

УДК: 371. 212. 2

В.А. СОКАЛЬ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Резюме. Удосконалення профорієнтаційної роботи в Україні неможливе без звернення до світового досвіду. У статті розглядаються особливості професійної орієнтації зарубіжних країн: Польщі, Білорусі, Німеччини, Чехії, Великобританії та США у зарубіжних країнах. Загальними вимогами до фахівців у зарубіжних країнах є: мобільність; уміння пристосовуватися до нових умов праці та вимог ринку праці; знання іноземних мов; володіння комп'ютерними технологіями; готовність навчатись впродовж життя, постійно підвищувати свою кваліфікацію, високий рівень спілкування, готовність приймати рішення, вміння працювати в команді, лідерство, відповідальність, гнучкість, креативність. Професійна орієнтація є важливим аспектом формування економічної та кадрової політики держави, спрямована на досягнення балансу між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності.

Ключові слова. Профорієнтація, професійний відбір, вибір професії, технічна освіта, мобільність, ринок праці.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема вибору професії один із важливих кроків у житті молодшої людини від якого залежить її майбутнє. Існує багато питань стосовно свідомого вибору професії, які важко вирішити у шкільному віці без допомоги кваліфікованого досвідченого фахівця в даній галузі. Аналіз системи організації професійної орієнтації в Україні показує, що системна робота у цьому напрямку відсутня. Результатом цього є дисбаланс між потребами ринку праці і бажанням випускників отримати певну професію і як результат - безробіття серед молоді. Удосконалення профорієнтаційної роботи в Україні неможливе без звернення до світового досвіду. Реформуючи систему профорієнтації в руслі нових вимог, потрібно вивчати позитивні та негативні уроки інших країн, щоб використовувати їх, не повторюючи помилок та враховувати позитивні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання профорієнтації завжди перебувають у центрі уваги держави і суспільства, підлягають дослідженням з боку науковців та фахівців-практиків. Психолого-педагогічним та організаційним основам підготовки особистості до вибору фаху присвятили праці П. Атутов, Г. Бас, Ю. Гільбух, Д. Закатнов М. Захаров, Г. Костюк, Є. Клімов, О. Мельник, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжников, В. Синявський, М. Тименко, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур. Досвід зарубіжних країн щодо професійної орієнтації вивчали С. Гриншпун (Англія), Г. Дмитрієв (США), М. Кузів (Німеччина), О. Павлова (Франція), С. Павлюк (Німеччина), О. Приступа (Німеччина), Л. Сундукова (Англія) та ін. Разом з тим сьогодні процеси глобалізації обумовлюють потребу в аналізі та критичному осмисленні зарубіжного досвіду професійної орієнтації та можливостей його впровадження у вітчизняну практику профорієнтаційної роботи. Профорієнтаційна робота повинна сприяти своєчасному і усвідомленому вибору молодими людьми професії, навчального закладу, місця роботи, раціональному працевлаштуванню, швидкій професійній та виробничій адаптації, допомагати професійно самовизначитись молодим людям, і людям, які в силу тих чи інших обставин змушені були змінювати

Незважаючи на багатоплановий та широкий характер досліджень, присвячених організації профорієнтаційної роботи недостатньо вивчений зарубіжний досвід проведення профорієнтаційної роботи з метою залучення здібної молоді на навчання до технічних вищих навчальних закладах.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду професійної орієнтації молоді для імплементації кращих методів і форм у практику роботи вищих технічних навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія виникнення, становлення і розвитку професійної орієнтації привертає увагу представників багатьох галузей наук та спеціалістів, які вирішують проблеми професійної зайнятості населення та раціонального використання трудових ресурсів. Проблеми історії професійної орієнтації приділяли увагу Л.Г. Авдеев, Ю.Г. Барабаш, Р.О. Позінкевич, О.М. Коропецька, С.С. Гриншпун та багато інших дослідників, які намагалися вирішити цю складну проблему [1; 2; 4; 5; 6].

Перші приватні служби профорієнтації, а потім численні бюро, кабінети та інститути з'явилися на початку ХХ століття в США, Англії, Франції та Німеччині. Терміну «Професійна орієнтація» в прямому перекладі у зарубіжних країнах не існує, в більшості випадків використовується термін «розвиток кар'єри». Курс Career Development включений в американську систему освіти, проводиться у віці від 5 до 14 років, спрямований на самопізнання, знайомство з професіями можливостями освіти і плануванням кар'єри. Кожен коледж і університет має у своїй структурі Career Development. При Міністерстві праці створено 1200 державних центрів профорієнтації і профвідбору; щорічно через них проходить понад 1 мільйон американських підлітків. Багаторічний досвід застосування професійного відбору в США свідчить про його досить високу ефективність. Так, відсів "непридатних" в процесі